

**LATE TWENTIETH CENTURY PERFORMANCES AT THE NATIONAL THEATRE  
TIMIȘOARA (T.N.T.). MANAGERIAL PERIODS AND THE REFLECTION IN  
WRITTEN PRESS**

**Simona Bader, Assist., PhD, West University of Timișoara**

*Abstract: The early years after the revolution of 1989 were quite chaotic for the National Theatre in Timișoara, the institution giving up to all performances of the previous decade. The shows were low value, because the staff was divided mainly by frequent changes to the management of the theater. It was a time when a certain instability of the artistic team was felt, with many comings and goings of the theater, which made the early years after the revolution of 1989 can be characterized as descendants in terms of artistic value.*

*The T.N.T. performances had a relatively modest response in national cultural magazines, because of objective and subjective reasons. In this paper I have talked about the managerial periods of T.N.T. but also about how and how much the written press has reflected their activity, journalistic genres covered, and how the media has contributed to increasing public interest in culture among Banat.*

**Key words:** *theatre, press, culture, journalism, performances*

Primii ani de după revoluția din 1989 au fost destul de haotici pentru Teatrul Național din Timișoara, renunțându-se la toate spectacolele din deceniul precedent. Spectacolele acestui interval au fost scăzute valoric, colectivul fiind măcinat de frământări cauzate în principal de dese schimbări ale direcțiunii teatrului.<sup>1</sup>

Ultimele două spectacole jucate pe scena Teatrului Național Timișoara înaintea izbucnirii revoluției, au fost *Călătorie în lumea minunată a poveștilor lui Creangă*, basm dramatic de Doina Mitru și Ion Dumitru Șerban în regia lui Horia Ionescu și *Moara de pulbere* de Dumitru Radu Popescu, în regia lui Ioan Ieremia, spectacol jucat în 14 decembrie 1989 și având doar două reprezentații. Nu există niciun material de presă despre acest ultim spectacol jucat în perioada comunistă. Sub noua conducere, în prima parte a anului 1990, tot în această stagiune a mai avut loc un *Spectacol Caragiale: Fitanția; Conu Leonida față cu reacțiunea*, primul în regia lui Radu Radoslav, cel de al doilea în regia lui Horia Ionescu. Presa a consemnat montarea celor două piese în revista culturală „Orizont” (două articole) și în cotidianul „Renașterea bănățeană”.

Renașterea presei după decembrie 1989 a dus la o nouă etapă în evoluția actului jurnalistic, dar și la o competiție între ziariști, dornici de a recupera parcă în paginile publicațiilor lor anii de tăcere din perioada comunistă. Explozia de publicații din Timișoara a însemnat și o diversificare a subiectelor propuse spre citire de către jurnaliști. Majoritatea publicațiilor nou apărute aveau caracter informativ, însă au fost și ziare sau reviste de specialitate. Fie că scriau cronici în presa culturală, fie că aveau rubrici de informații despre viața culturală a orașului, ziariștii au scris despre activitatea Teatrului Național din Timișoara

---

<sup>1</sup>Mariana Voicu, *Istoria Teatrului...* p.26

din primele luni ale anului 1990. Cronici, recenzii, simple știri sau anchete din culisele teatrului, acestea și-au găsit locul în presa timișoreană.

Începând cu stagiunea 1989-1990 și până la cea din 1999-2000, la Teatrul Național din Timișoara au avut loc 86 de premiere, spectacole ce au pus în scenă texte ale dramaturgiei clasice și contemporane românești dar și universale. Unii ani au fost mai rodnici, alții săraci din punct de vedere al premierelor, simțindu-se perioadele de frământări din interiorul teatrului.<sup>2</sup>

Anii 1990 – 1991 au însemnat primii ani fără cenzură, motiv pentru care, sub directoratul poetului Șerban Foarță, scena a fost invadată de politic și erotic în spectacolele teatrale. Printre piesele reprezentative s-a numărat *Mașina de scris*, care a avut premiera în 2 octombrie 1990, marcând totodată 50 de ani de la premiera absolută, din 1940. *Teroare și credință* în regia lui Dan Alexandrescu a avut premiera pe țară în 21 octombrie 1990 și s-a jucat în 13 reprezentații. Drama *Garden Party* de Vaclav Havel în regia lui Ștefan Iordănescu a avut premiera în 11 decembrie 1990, iar piesa lui Eugen Ionesco *Delir în doi...în trei...în câți vrei* s-a jucat pentru prima oară în 9 martie 1991. Drama *Traversarea Niagarei* de Alonso Alegria a fost pus în scenă la Timișoara pentru prima dată de Ștefan Iordănescu în 11 aprilie 1991 și a avut șase reprezentații. În 7 mai 1991 a avut loc premiera comediei *O noapte furtunoasă*, în regia lui Laurian Oniga. Spectacolul a participat la cea de a doua ediție a Festivalului Național de Teatru „I.L.Caragiale” și a primit premiul revistei „Fraierul român” pentru cel mai prost spectacol al festivalului. În această stagiune, despre spectacolele Teatrului Național din Timișoara în presă au apărut 33 de articole, astfel: „Orizont” – 5, „Dreptatea” – 2, „Renașterea bănățeană” – 9, „Uj Szo” – 1, „Teatrul Azi” – 6, „Adevărul” – 1, „Tribuna României” – 1, „Teatrul” – 1, „Curierul național” – 1, „Timișoara” – 2, „Literatorul” – 1, „România literară” – 2, „Fraierul român” – 1. Aprecierile criticilor în această stagiune sunt în general favorabile, atât ziarele locale, cât și publicațiile centrale elogiind munca actorilor și a regizorilor și dezavuând uneori montările scenice, cum este cazul spectacolului *O noapte furtunoasă*, ale căror cronici și relatări le vom analiza mai pe larg la finalul acestui capitol.

Actorul Vladimir Jurăscu a condus Teatrul Național Timișoara între anii 1991 și 1994, perioada fiind una echilibrată pentru colectivul teatral. Aceasta pentru că în acești ani colectivul a fost completat cu actori tineri, iar din punct de vedere administrativ au apărut fișele postului și evaluările tuturor angajaților. Din punct de vedere artistic, s-au remarcat mai multe roluri performante în spectacole bune.<sup>3</sup> Prima premieră a stagiunii a avut loc la 15 septembrie 1991 în regia lui Emil Reus: *Paharul cu apă* de Eugene Scribe. A urmat la 3 octombrie 1991 *Francesca a fost răpită* regizat de Laurian Oniga. Tot în această stagiune s-a mai jucat *Plaja* în regia lui Laurian Oniga, *Peste șapte mări și 7...basme*, scris și regizat de Gheorghe Stana. A urmat punerea în scenă a lui Ștefan Iordănescu a comediei *D'ale carnavalului* de Ion Luca Caragiale, iar apoi, în 27 februarie 1992, drama *Anna Christie*, regizată de Emil Reus. A fost o stagiune bogată în premiere, la 14 aprilie 1992 jucându-se comedia lui Tudor Mușatescu *...escu*, regizată de Nicoleta Toia, În 10 mai 1992, regizorul

<sup>2</sup> În stagiunea 1989-1990 au avut loc doar trei premiere, iar în stagiunea 1998-1999 găsim 13 spectacole în premieră.

<sup>3</sup> Mariana Voicu, *Istoria Teatrului...*, p.27

Romeo Bărbosu a pus în scenă comedia *Îngrijitorul*, iar ultima premieră a acestei bogate stagiuni a fost *Joc de pisici*, în regia lui Istvan Mészaly, artist emerit din Budapesta.

Presa scrisă a reflectat această perioadă printr-un număr de 33 de articole, astfel: „Teatrul Azi” – 7, „Renașterea bănățeană” – 14, „Timișoara” – 3, „Orizont” – 5, „Libertatea” – 1, „Uj Szo” – 1, „Tribuna” – 1, „Agenda” – 1, tonul articolelor fiind în general apreciativ, cu mici excepții observate de cronicari naționali consacrați, invitați să vizioneze piesele. Un exemplu în acest sens este cronica lui Valentin Silvestru despre piesa *Îngrijitorul* de Harold Pinter, regizată de Romeo Bărbosu:

„*Îngrijitorul* de Harold Pinter e montată pe scenă, cu cortina trasă. [...] Aranjamentul acesta, aici, nu numai că nu are noimă, dar stingherește vizibil relațiile actorilor cu mediul atât de factice stabilit. Cei trei artiști își fac datoria cu destoinicie, în decorul convenabil ca eteroclitic, semnat de Virgil Miloia. Damian Oancea, Cristian Cornea expun datele caracteristice ale făpturilor tarate [...] Ștefan Sasu configurează sesizant și cu nerv, în fraze nimerit repetate, un vagabond panicat, poltron, mizer în toate. Dar reprezentația nu are regie. Nu există compoziție scenică, nu se încheagă o comunicare aptă să stabilească un crâmpei de umanitate, nu este mister, nu este idee”<sup>4</sup>.

Stagiunea 1992 – 1993 s-a desfășurat tot sub conducerea lui Vladimir Jurăscu la Teatrul Național Timișoara și a debutat cu premiera *Matca* de Marin Sorescu, în regia Alexandrei Gandi. A urmat un spectacol café concert – *Piaf* – după amintirile cântăreței Edith Piaf, care s-a jucat în 30 de reprezentații. *Delict în insula caprelor*, în regia lui Dan Alexandrescu, a avut premiera pe țară în 17 noiembrie 1992, iar apoi premiera pe țară a spectacolului *Operațiunea „Secretissimo” sau K.G.B. contra C.I.A.*, regizată de Dan Alexandrescu, cu 29 de reprezentații. Ultima premieră a acestei stagiuni a fost *Casa de la miezul nopții*, poem dramatic de Fănuș Neagu.

În presă au apărut în această stagiune 34 de articole: „Renașterea bănățeană” – 16, „Agenda” – 1, „Uj Szo” – 1, „Teatrul Azi” – 7, „Timișoara” – 2, „Orizont” – 2, suplimentul „Paralela 45” al ziarului „Renașterea bănățeană” – 1, „Jurnalul de Timiș” – 3, „Libertatea” – 1. Ziariștii au perceput spectacolele acestei stagiuni ca fiind bine realizate, scriind articole cu un ton încurajator la adresa regizorilor, actorilor și scenografilor.

Tot sub conducerea lui Vladimir Jurăscu s-a desfășurat și următoarea stagiune, 1993 – 1994, începută în forță cu montarea comediei *Nebuniile dragostei*, un colaj de texte Commedia dell’Arte în premieră pe țară, în regia Alexandrei Gandi, urmată de alte 23 de reprezentații. Apoi drama *Vlaicu Vodă* de Alexandru Davila, regizată de Emil Reus, și *Pe boltă nu sunt stele ci...povești*, basm scris și montat de Gheorghe Stana, care s-a jucat însă doar de patru ori. Tot de puține reprezentații au avut parte și următoarele premiere ale acestei stagiuni, *Grădinile iubirii* – spectacol coupé, care a cuprins piesele *Iubirile Belisei* de Federico Garcia Lorca în regia Anei Simonși *Vocea umană* de Jean Cocteau în regia Anei Simon și a lui Emil Reus.

Doar 11 articole despre spectacolele Teatrului Național Timișoara au apărut în stagiunea ’93 – ’94: „Renașterea bănățeană” – 7, „Timișoara” – 1, „Teatrul Azi” – 2, „Agenda” – 1. Majoritatea dintre acestea sunt relatări din presa cotidiană timișoreană. Singura excepție o

<sup>4</sup> Valentin Silvestru, „Libertatea”, 6.05.1993

constituie cele două cronici din „Teatrul Azi”, ceea ce arată un impact mic în presa culturală a spectacolelor acestei stagiuni.

Perioada 1994 – 1997, sub conducerea lui Ioan Ieremia, a fost una agitată, cu conflicte deschise și cu o atmosferă explozivă, cu revolte ale actorilor și ale angajaților teatrului. Totuși, în această perioadă, mai exact în 1995, după șapte ani de întrerupere, la Timișoara a fost reluat Festivalul Dramaturgiei Românești, iar ca principal spectacol a fost jucat *Iona* de Marin Sorescu, în regia lui Ioan Ieremia (1994). Prima premieră a fost *Soarele în mușuroi* de Antonio Gala, în regia lui Mihaela Găita Lichiardopol. A urmat un spectacol de poezie, muzică și balet, pe versuri de Nichita Stănescu, Serghei Esenin, Damian Ureche, Adrian Păunescu și Mircea Belu – *Pașaport pentru iertare* pus în scenă de Mircea Belu. *Școala bărbaților*, comedie de Moliere în regia belgrădeanului Dușan Mihailovic a avut premiera la data de 29 octombrie 1994 și s-a jucat în 40 de reprezentații. Cu un număr de 52 de reprezentații pe scena Teatrului Național din Timișoara, drama lui Marin Sorescu *Iona* regizată de Ioan Ieremia, a fost unul dintre cele mai bine primite spectacole de către public și presă. Montarea a primit Premiul pentru cel mai bun spectacol, Premiul pentru regie (Ioan Ieremia) și Premiul pentru interpretare masculină (Damian Oancea pentru rolul Iona) în cadrul Festivalului Internațional de Dramaturgie Românească „Autor ‘95” desfășurat la Timișoara. Tot în stagiunea ’94 – ’95 s-au mai jucat *Formidabil!* – spectacol de pantomimă și muzică, *Henric al VI-lea* în regia lui Ioan Ieremia și *Proștii sub clar de lună* tot în regia lui Ioan Ieremia, spectacol distins cu premiul „Teodor Mazilu” pentru anul 1995, acordat de Asociația Umoriștilor Români, dar și cu Premiul pentru regie și Premiul Editurii Helicon (Delia Sabău pentru rolul Ortansa) în cadrul Festivalului Internațional de Dramaturgie Românească „Autor ‘95” de la Timișoara.

Aceasta a fost una dintre cele mai bine reprezentate stagiuni în presa scrisă a vremii. Au apărut 62 de articole despre spectacole, astfel: „Renașterea bănățeană” – 12, suplimentul „Renașterea culturală” al aceleiași publicații – 1, suplimentul „Paralela 45” – 2, „Adevărul” – 7, „Timișoara” – 2, „Novosti-Belgrad” – 2, „România liberă” – 4, „Realitatea bănățeană” – 7, „Rampa” – 6, „Expres Magazin” – 2, „Orizont” – 1, „Cotidianul” – 2, „Panoramic Radio – TV” – 1, „Literatorul” – 3, „Vocea României” – 1, „Lanterna magică” (Chișinău) – 1, „Agenda” – 3, „Ateneu” – 3, „Teatrul Azi” – 1, „Curierul național” – 1. Articolele apărute în aceste publicații păstrează o notă laudativă despre spectacolele Naționalului timișorean, cu precădere la punerea în scenă a lui *Iona*:

„Am curajul să afirm că *IONA* de la Naționalul din Timișoara este cel mai puternic și împlinit spectacol, cea mai tulburătoare transfigurare cu această monodramă (*Iona* cu George Constantin, regia Andrei Șerban, *Iona* cu Răducu Ițcuș, regia Ioan Ieremia, la Teatrul Național București, n.n.). Prin inteligența lecturii și decuparea semnificațiilor existențiale, prin rigoarea discursului scenic, prin emoția trăirii dramatice și a revelației tragice transmise cu fior spectatorului. Prin expresivitatea imaginii scenice și virtuțile ei metaforice. Prin concizie, intensitate și monumentalitate”<sup>5</sup>.

<sup>5</sup> Natalia Stancu, „Curierul național”, 10.02.1996

Este de remarcat, de asemenea, în această stagiune, puternica vizibilitate a spectacolelor T.N.T. pe plan național, acest lucru fiind posibil prin cronicarii din presa culturală care au fost invitați la premierele importante de la Timișoara.

Stagiunea 1995 – 1996 a debutat, tot sub conducerea lui Ioan Ieremia, cu premiera piesei *Un straniu tété-a-tété* regizat de Sandu Luca. A urmat *Văzătorule, nu fi un melc* de Matei Vișniec în regia Mihaelei Gaita Lichiardopol, pentru care Geta Medinschi a primit premiul pentru scenografie în cadrul Festivalului Internațional de Dramaturgie Românească „Autor 1996” – Matei Vișniec desfășurat la Timișoara. *Femeia Șarpe* a fost montat în premieră pe țară de Ion Ardeal Ieremia, urmat de *Clive și Anna*, spectacol lectură de Ion Rațiu. Drama lui Shakespeare *Regele Lear* regizat de Ioan Ieremia, a avut premiera în 1 iunie 1996 și s-a jucat în 12 reprezentații. Stagiunea s-a încheiat cu un spectacol – lectură, *Jucăriile mecanice*, dramă de Radu F. Alexandru, în regia lui Ion Ardeal Ieremia.

În presa scrisă a acestei perioade au apărut 31 de articole referitoare la spectacolele Teatrului Național Timișoara: „Renașterea bănățeană” – 7, „Renașterea bănățeană” suplimentul „Paralela 45” – 4, „Realitatea bănățeană” – 4, „Teatrul Azi” – 3, „Moldova literară” – 1, „Curierul național” – 1, „Rampa” – 3, „Flux” (Chișinău) – 1, „Literatorul” – 2, „Cultura națională” – 1, „Rampa și Ecranul” – 1, „România liberă” – 1, „Cotidianul” – 1, „Actualitatea” – 1. În această stagiune, articolele apărute variază ca unghi de abordare: dacă în presa cotidiană locală relatările au un accent domol, ce relevă părțile reușite ale spectacolului, în presa culturală națională despre același spectacol verdictul este de cele mai multe ori tăios. De exemplu, despre piesa lui Matei Vișniec *Văzătorule, nu fi un melc*, cotidianul local „Renașterea bănățeană” nota:

„Spectacolul [...] este conceput într-un sui-generis tensionat, fără pauză, chiar fără respirația aplauzelor. Intrarea spectacolului în convenție se face însă mai anevoios, până în momentul alegerilor și al numărătoareii, când se declanșează energia conflictuală dusă ulterior până la paroxism. Este mai puțin exploatat demersul parodic al textului. [...] Spectacolul câștigă în schimb prin virtuțile sale plastice – costume, decor, compoziții cu personaje, asemenea unor tablouri”<sup>6</sup>.

Ioan Ieremia a mai fost director al Teatrului Național Timișoara în prima parte a stagiunii 1996 – 1997, fiind succedat apoi de Ștefan Iordănescu. Stagiunea a debutat cu piesa lui Matei Vișniec *Bine, mamă, da' ăștia povestesc în actu' doi ce se întâmplă-n actu'ntâi*, în regia lui Ioan Ieremia. Spectacolul a fost distins, în cadrul Festivalului Internațional de Dramaturgie Românească „Autor '96” – Matei Vișniec de la Timișoara, cu marele premiu al festivalului și cu premiul pentru regie. A urmat piesa *Nimic despre Hamlet* de Radu F. Alexandru, montată de Ion Ardeal Ieremia, comedia lui Victor Eftimiu *Omul care a văzut moartea*, în regia lui Gheorghe Stana, *Cu ușile închise* de Jean-Paul Sartre, regizat de Mihaela Gaita Lichiardopol, iar apoi *Întâlnire cu Nichita*, spectacol de poezie, și drama lui Dumitru Radu Popescu, *Păpușarii cehi* în regia lui Ioan Ieremia. În repertoriul aceleiași stagiuni s-au mai înscris premierele: *Unde-i revolverul?* de Gabor Gorgey în regia lui Ion Ardeal Ieremia, *Privește înapoi cu mânie* de John James Osborne, în regia lui Florin Ionescu, *Un bărbat și mai multe femei* de Leonid Zorin, regia Beatrice Bleonț, *Cerșetorul* de Reinhardt Johannes Sorge, tot în regia lui Beatrice Bleonț. *Misterele medievale (Miracolul lui Teofil* de Rutbeuf,

<sup>6</sup> Ion Jurca Rovina, „Renașterea bănățeană – Paralela 45”, 15.01 1996



text din secolul al XIII-lea, *Cavalerul cu potirul*, text din secolul al XIII-lea, și *Adevăratul mister al Sfințelor Patimi* de Arnoul Greban) în regia Mihaelei Lichiardopol au încheiat premierele aceste stagiuni.

Un număr de 69 de articole au apărut în presa scrisă în stagiunea '96 – '97 a Naționalului timișorean: „Renașterea bănățeană” – 7, „Renașterea bănățeană” suplimentul „Paralela 45” – 6, „Rampa și Ecranul” – 1, „Rampa” – 4, „România liberă” – 3, „Literatorul” – 1, „Teatrul Azi” – 2, „Timișoara” – 13, „Alt”, supliment al ziarului „Timișoara” – 1, „Realitatea bănățeană” – 7, „Agenda zilei” – 11, „Agenda” – 3, „Adevărul” – 4, „Scena” – 1, „Evenimentul zilei” – 2, „Teatrul românesc” – 1, „Orizont” – 1, „Festival” – 1. Aceeași diferență între unghiul de abordare al ziariștilor locali și cei din presa națională poate fi ușor simțită și în articolele despre spectacolele acestei stagiuni. Spre exemplu, despre *Păpușarii cehi* de Dumitru Radu Popescu, în regia lui Ioan Ieremia, presa locală are doar cuvinte de laudă:

„Dincolo de meritele regizorale din acest spectacol, constat cu bucurie existența unui grup de actori tineri care își contrazic puțin generația, în afară de Damian Oancea, foarte bun, pe care îl știu de mult. Spectacolul este foarte bun în toate compartimentele”<sup>7</sup>.

În ultimii ani ai perioadei la care ne referim (primul deceniu de după revoluția din 1989), mai exact între 1997 – 2000, Teatrul Național din Timișoara l-a avut la conducere pe regizorul Ștefan Iordănescu, sub directoratul său încercându-se introducerea reformei teatrale, cu regim experimental. Aceasta însemna că repertoriul stagiunilor a fost stabilit pe baza unor programe și proiecte bine conturate și în același timp s-a încercat crearea unor bune relații cu presa și cu publicul, prin derularea unor proiecte care să implice și aceste părți, proiecte inițiate și susținute de noua conducere.<sup>8</sup> Stagiunea a început cu *Năpasta* de Ion Luca Caragiale, regizată de Ion Ardeal Ieremia și a continuat cu drama *Domnișoara Julie* de Johan August Strindberg, pusă în scenă de Ștefan Iordănescu. A urmat *Capul de rățoi* de George Ciprian, spectacol regizat de Ion Ardeal Ieremia, *Întâlnire cu Nichita și Eminescu*, în regia lui Mircea Belu – cele două din urmă, spectacole de poezii pe versurile celor doi poeți. Cătălin Naum a montat în această stagiune pe scena Naționalului timișorean spectacolul *Irozii*, chiar de Crăciun, cu studenți actori. Au urmat *Jacques sau supunereade* Eugène Ionesco, în regia lui Gheorghe Stana, *Domnul Jourdain cel scrântit* de Mihail Bulgakov, regizat de Mihaela Lichiardopol, *Emil și detectivii*, de Erich Kästner în regia lui Horia Ionescu, *Anne Frank*, un scenariu dramatic după *Jurnalul Annei Frank*, în regia Liane Ceterchi, iar apoi drama lui Matei Vișniec, spectacolul *Și cu violoncelul ce facem* regizat de Vasile Nedelcu. Diogene V. Bihoi a montat drama *Eternitate locală*, după un text de E. Seceleanu, iar studenții anului III de la actorie au jucat în spectacolul *Soțul încornorat*, comedie după Georges Dandin de Jean-Baptiste Molière.

În stagiunea 1997 – 1998 presa scrisă a consemnat în 35 de articole spectacolele Teatrului Național Timișoara: „Renașterea bănățeană” – 3, „Renașterea bănățeană” supliment „Paralela 45” – 4, „Agenda zilei” – 5, „Agenda” – 1, „Banat Business” – 1, „Timișoara” – 3,

<sup>7</sup> Dumitru Chirilă, „Renașterea bănățeană”, 14.10.1997

<sup>8</sup> Printre proiectele inedite ale acestei perioade se află „Stagiunea europeană”, „Teatrul și Biblia”, „Teatrul și comunitățile”.

„Curierul românesc” – 2, „Cotidianul” – 3, „Rampa” – 5, „Expres Magazin” – 1, „Evenimentul zilei” – 1, „România liberă” – 1, „Scena” – 1, „Curierul național” – 1, „Teatrul românesc” – 1, „Curentul cultural” – 1, „Realitatea” – 1. Dintre toate aceste publicații, cronicile teatrale au apărut doar în revistele culturale „Rampa”, „Scena”, „Teatrul românesc” și în suplimentul cultural al „Renașterii bănățene” – „Paralela 45”, restul fiind relatări în presa cotidiană de informații generale.

În perioada 1998 – 1999, sub conducerea lui Ștefan Iordănescu, stagiunea Naționalului timișorean a debutat cu drama *Artă*, de Jasmyne Reza, într-o adaptare scenică de Alexandra Gandi, A urmat spectacolul de poezie *Ulcioare de poet* – spectacol de poezie pe versurile poetului Damian Ureche – pus în scenă de Horia Ionescu, iar apoi *Invective* de Paul Verlaine, într-o adaptare scenică de Ion Ardeal Ieremia și Traian Șoimu. Spectacolul *Diavolii* de John Whiting a fost regizat de Laszlo Keszeg și a participat la Gala Teatrelor Naționale de la Cluj Napoca în decembrie 1998. Umătoarea premieră, *Despre sexul femeii ca un câmp de luptă în războiul din Bosnia* de Matei Vișniec a avut 17 reprezentații și a fost prezentat și publicului bucureștean în cadrul unui turneu din luna aprilie 1999. A urmat *3+3 – Spectacol coupé-Cântecul lebedeide* Anton Pavlovici Cehov, *Omul cu floarea în gură* de Luigi Pirandello și *Lungul drum al zilei către noapte* de Eugene O’Neill – toate regizate de Damian Oancea. Următoarea premieră a fost *Madame de Sade* de Yukio Mishima – premieră pe țară, în regia lui Philip Boulay, *Păcală și popa* de Petre Dulfu în regia lui Vasile Toma și Dan Tudor, *Don Quijote* de Mihail Bulgakov în regia Mihaelei Murgu. Spectacolul *Ubu rege* de Alfred Jarry, regizat de Stefano de Luca a participat la Festivalul Internațional de Teatru de la Sarajevo în octombrie 1999. Piesa *Insula*, scrisă și regizată de Simona Gonella, a avut premiera în 23 aprilie 1999, dar s-a jucat doar în trei reprezentații. În coproducție cu Teatrul Bulandra dn București, TNT a montat, prin regizoarea Cătălina Buzoianu, drama lui Bertlot Brecht *Mutter Courage*. Stagiunea s-a încheiat cu un spectacol realizat cu studenții anului III de la actorie și regizat de bucureșteanul Vlad Stănescu – *Panorama minunățiilor* de Miguel Cervantes (incluzând spectacolele *Bătrânul gelos*, *La judecătoria de divorțuri*, *Grota din Salamanca*, *Panorama minunățiilor*).

Aceasta a fost cea mai mediatizată stagiune a perioadei pe care o analizăm. Motivele țin de consolidarea relației teatrului cu presa scrisă prin organizarea mai multor conferințe de presă și invitarea jurnaliștilor să asiste la repetiții și la premiere. Interesul acestora a fost mai ridicat și datorită regizorilor străini care au montat în această stagiune la Timișoara. Astfel, au apărut 84 de articole în: „Renașterea bănățeană” – 13, „Renașterea bănățeană” suplimentul „Paralela 45” – 6, „Timișoara” – 21, „Agenda zilei” – 24, „Agenda” – 3, „Banat Business” – 1, „Curierul românesc” – 1, „Cotidianul” – 1, „Rampa” – 3, „Adevărul” – 2, „Adevărul literar și artistic” – 1, „Scena” – 2, „Teatrul Azi” – 3, „Curentul cultural” – 1, „Curentul” – 1, „România liberă” – 1. Cronicile sunt elogioase sau unele de-a dreptul dure, acestea din urmă, așa cum ne-am obișnuit, apărând în special în revistele culturale naționale. De exemplu, Mircea Morariu desființează practic spectacolul *Diavolii*:

„Dacă nu ar fi maltratată flagrant un text valoros, dar absolut neteatrual, scris de John Whiting și tradus de Mirela Iacob, dacă nu ar fi marcat dezastruos începutul *Stagiunii Europene* pe care și-a propus-o Teatrul Național din Timișoara, dacă nu ar abuza în mod nepermis de răbdarea și bunăvoința publicului care, nu-i vorba,

profită ingenios de orice moment favorabil spre a părăsi sala transformată într-un loc de supliciu, spectacolul cu piesa *Diavoli* nu ar merita dreptul la cronică”<sup>9</sup>.

Este perioada în care și în presa locală cotidiană au început să își facă loc cronicari dramatici, care să dezvolte texte ce depășesc limita relatărilor. Am întâlnit astfel de articole în publicațiile „Renașterea bănățeană” și „Agenda zilei”.

„Cu o raportare feliniană la realitate, parodie și clovnerie tragi-comică, spectacolul lui de Luca este inteligent, fiecare intenție fiind dusă până la capăt. Îi lipsește poate punctul culminant ce se vrea bătălia, ceea ce dă, în a doua jumătate, impresia de lungime, salvată însă de soluții scenografice excepționale, de refuz al decorului, ale Carlei Ricotti.”<sup>10</sup>

Stagiunea 1999 – 2000 a fost denumită și „Stagiunea Millenium” și s-a desfășurat sub conducerea succesivă a trei directori: Ștefan Iordănescu – până în ianuarie 2000, Liviu Socaciu – interimar până în mai 2000 și Cornel Ungureanu – începând din mai 2000. Prima premieră a fost *Bent* de Martin Sherman, urmată de *Femeia în roșude* Mircea Nedelciu, Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, în regia Mihaelei Lichiardopol. A urmat *Anonimul venețian* de Giuseppe Berto, regizat de Ion Ardeal Ieremia în coproducție cu Teatrul de Stat din Arad, *Așteptându-l pe Godot* de Samuel Beckett – regia Emil Reus și Luminița Stoianovici, *Casa Bernardei Alba* de Federico Garcia Lorca – regia Emil Reus și Luminița Stoianovici, *Lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi* (după cugetările și poezia lui Mihai Eminescu) – regia Mihaela Murgu, *Napoleon era fată* de Sică Alexandrescu – regia Mihaela Murgu și Horia Ionescu, *Pentru ce am murit* de Xie Min – regia Ion Ardeal Ieremia. Stagiunea s-a încheiat cu comedia lui William Shakespeare *Cum vă place*, în regia Mihaelei Lichiardopol.

În stagiunea 1999 – 2000 au apărut 55 de materiale în presa scrisă, astfel: „Agenda zilei” – 13, „Agenda de Arad” – 1, „Prima oră” – 11, „Renașterea bănățeană” – 7, „Renașterea bănățeană” suplimentul „Paralela 45” – 1, „Timișoara” – 9, „Allgemeine Deutsche Zeitung fur Rumaniien” – 2, „Cronica română” – 1, „Focus Vest” – 2, „Ziua de Vest” – 3, „Puterea a patra” – 2, „Teatrul Azi” – 1, „Observator cultural” – 1. Aceasta nu a fost o stagiune care să abunde în cronici și relatări. Presa a fost mai interesată de dese schimbări de la conducerea teatrului decât de ce se întâmpla pe scenă. Totuși, mai ales presa locală a menționat fiecare spectacol jucat, mai ales sub formă de relatări, cele câteva cronici reușind totuși să surprindă emoția de pe scenă și din sală, cum s-a întâmplat în cazul cotidianului „Agenda Zilei”, despre spectacolul *Bent* de Martin Sherman:

„Ultima premieră a Stagiunii Europene, jucată ieri pe scena Teatrului Național Timișoara într-o stare de grație – care i-a cuprins deopotrivă pe actori și pe spectatori – este șocantă nu prin obsesiv invocatul subiect proscris, – acela al vieții în cuplurile homosexuale, nu prin anunțatele imagini interzise minorilor, deloc vulgare de altminteri, ci prin delicatețea cu care regizorul dozează efectele, exploatează textul [...] piesei lui Sherman, face actorii să tremure, să cutremure, să plângă, să transmită emoția. Am văzut ieri seară un Andras Demeter artist până-n vârful unghiilor în rolul Max, un Zoltan Lovas întruchipându-l pe Rudy cu firească, un Pavel Bartoš – în Horst – deloc ostentativ”<sup>11</sup>.

<sup>9</sup> Mircea Morariu, „Scena”, nr.9, ianuarie 1999

<sup>10</sup> Simona Popovici Donici, „Agenda zilei”, 6.03.1999

<sup>11</sup> Codrina Diana Tomov, „Agenda zilei”, 26.08.1999



Analizând presa scrisă din perioada 1990 – 2000, putem trage câteva concluzii interesante referitoare la gradul de interes al publicațiilor față de evenimentele culturale petrecute în Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, dar și despre cei mai mediatizați ani pentru instituția despre care vorbim. Astfel, în această perioadă s-au scris un număr total de 447 de articole (cronici, recenzii, relatări, știri) despre Teatrul Național Timișoara. Cea mai mediatizată stagiune din cele analizate este stagiunea 1998 – 1999, când au apărut 84 de articole, față de doar 11 în stagiunea 1993 – 1994. Este adevărat, în stagiunea '98 – '99 s-au montat 13 premiere, iar sub directoratul lui Ștefan Iordănescu s-a încercat crearea unei relații mai atente cu presa locală și națională. O altă explicație ar fi faptul că în această stagiune, cinci spectacole au fost montate de regizori străini, membri ai Uniunii Teatrale Europene<sup>12</sup>, iar acest lucru a stârnit curiozitatea ziaristilor. De asemenea, a fost perioada când, în cadrul Festivalului Dramaturgiei Românești a fost organizat și un Atelier de Critică Teatrală, la care au participat atât jurnaliștii timișoreni, cât și cronicari din alte orașe. Stagiunea 1993 – 1994 a fost cea mai slab reprezentată în presa scrisă, apărând în total doar 11 articole, motivul fiind probabil numărul scăzut de premiere, doar patru.

Despre Teatrul Național din Timișoara pe perioada celor 11 stagiuni prezentate au consemnat 49 de publicații locale, naționale și internaționale: 18 locale, 29 naționale și două de peste hotare. Din presa locală, cele mai multe articole au apărut în cotidianul „Renașterea bănățeană” – 88, aceasta datorită faptului că publicația a apărut constant în toți acei ani la care facem referire, dar și pentru că a avut în fiecare număr o pagină consacrată culturii în care s-au regăsit articolele despre teatru. Din presa națională, cele mai multe articole, 31, toate cronici teatrale, au apărut în revista națională de specialitate „Teatrul Azi”, ai căror cronicari au fost invitați în fiecare stagiune la câteva premiere de la Timișoara.

Spectacolele timișorene au avut un răsunet relativ modest în revistele culturale naționale, motivele fiind atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv. Timișoara, ca oraș de provincie, nu avea cronicari care să scrie despre spectacole în revistele culturale centrale, iar călătoria unui cronicar de la București în acea perioadă presupunea o cheltuială uneori prea mare pentru resursele financiare ale teatrului. Pe de altă parte, Teatrul Național din Timișoara nu a participat la foarte multe turnee și festivaluri în țară și străinătate, astfel încât spectacolele nu au putut fi vizionate la nivel național. Un alt aspect care a dus uneori la slaba mediatizare a spectacolelor a fost lipsa înregistrării acestora, ele neputând fi difuzate prin mijloacele media moderne, pe Internet sau la televiziune. Astfel, o mare parte din performanțele teatrului timișorean din acea perioadă au rămas necunoscute publicului din țară. Este de remarcat însă promptitudinea cu care presa locală a scris despre aproape toate spectacolele, ceea ce a dus la o bună informare a publicului local și la o încercare de educare a gusturilor acestuia prin cronicile apărute mai ales în ultimii ani ai perioadei analizate în paginile ziarelor.

---

<sup>12</sup> Cei cinci regizori europeni prezenți la Timișoara au fost: Keszeg Laszlo (Ungaria), Philip Boulay (Franța), Stefano de Luca (Italia), Simona Gonella (Italia), Eli Malka (Franța) – director al Uniunii Teatrale Europene.

**BIBLIOGRAFIE:**

- Cernicova, Mariana, Bucă, Marin, *Mass-media din Timișoara postdecembristă. Dicționar*, Timișoara, Editura Augusta, 2000
- Cernicova-Bucă, Mariana, *Universul mediatic timișean*, Timișoara, Editura Orizonturi Universitare, 2009
- Comloșan, Doina, *Teatru și antiteatru*, Timișoara, Editura Mirton, 2001
- Ghițulescu, Mircea, *Cartea cu artiști. Teatrul românesc contemporan*, București, Editura Redacțiilor Publicațiilor pentru Străinătate, 2004
- Ilieșiu, Nicolae, *Timișoara. Monografie istorică*, Timișoara, Editura Planetarium, 2006
- Keeble, Richard, *Presa scrisă. O introducere critică*, Iși, Polirom, 2009
- Popa, Dorin, *Genuri și specii jurnalistice*, Galați, Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, 2002
- Popescu, Cristian Florin, *Manual de jurnalism. Redactarea textului jurnalistice. Genurile redacționale*, vol. I, București, Editura Tritonic, 2003
- Popescu, Cristian Florin, *Manual de jurnalism. Jurnalism specializat*, vol. II, București, Editura Tritonic, 2004
- Popescu Marian, *Teatrul și comunicarea*, București, Editura Unitext, 2011
- Preda, Sorin, *Jurnalismul cultural și de opinie*, Iași, Editura Polirom, 2006
- Ungureanu, Cornel, *Despre regi, saltimbanci și maimuțe*, Timișoara, Editura Marineasa, 2001
- Voicu, Mariana, *Amintiri tăcute*, Timișoara, Editura Brumar, 2006
- Voicu, Mariana, *Istoria Teatrului Național „Mihai Eminescu” Timișoara 1945 – 2005*, Timișoara, Editura Brumar, 2006

**PRESĂ (COLECȚII)**

- „Agenda zilei”, Timișoara – 1999, 2000
- „Cotidianul”, București – 1995
- „Curierul național”, București – 1996
- „Drapelul”, Lugoj – 1906
- „Focus Vest”, Timișoara – 2000
- „Libertatea”, București – 1993
- „Luptătorul bănățean”, Timișoara – 1946
- „Rampa”, București – 1995
- „Realitatea bănățeană”, Timișoara – 1995
- „Renașterea bănățeană”, Timișoara – 1991, 1995, 1996, 1997, 2000
- „România liberă”, București – 1997
- „România literară”, București, 1991
- „Scânteia”, București – 1971
- „Scena”, București – 1999
- „Teatrul azi”, București – 1990, 1991, 1997, 2000
- „Timișoara”, Timișoara – 1995
- „Ziua de Vest”, Timișoara – 2000